

De Twaalf apostelen III

Bruggenbouwers - Thomas en Mattheüs, de tollenaar

door Marieke Anschütz

De apostel die ons misschien het meest intrigeert is Thomas, die Tweeling heet. Het verhaal waarom hij bekend geworden is, staat in het evangelie van Johannes: 'Thomas, een van de Twaalf, Tweeling genaamd, was niet bij hen toen Jezus kwam (op de avond van de eerste Paasdag). De andere leerlingen zeiden tot hem: Wij hebben de Heer geschouwd! Hij zeide tot hen: Indien ik niet zie in zijn handen het teken der nagelen en mijn hand leg in zijn zijde, kan ik nimmer geloven' (Joh.20:24). We herkennen in deze apostel de moderne mens met zijn visie van: eerst zien, dan geloven. Voor Thomas betekent 'geloven': zeker weten dat het waar is. Hij neemt niet zomaar aan, dat de andere leerlingen het goed hebben gezien. Hij wil zelf ervaren om tot dat 'zeker weten' te komen. De volgende zondag, die Beloken Pasen wordt genoemd naar de 'gesloten deuren' van het vertrek waar de leerlingen bijeen waren, is Thomas wel aanwezig. De Herzeene verschijnt in hun midden en richt zich direct tot Thomas met die raadselachtige uitnodiging om hem aan te raken op de plaats van de wondtekenen. Een week tevoren werd het Maria Magdalena nog verboden hem aan te raken: Noli me tangere - Raak mij niet aan. Thomas antwoordt met een uitroep: 'Mijn Heer en mijn God!'. De eigen ervaring doet hem nu 'zeker weten'. Of hij daadwerkelijk de wondtekens aanraakte, blijft open. Je kunt ook in je denken 'rondtasten' en ineens weten: zo is het.

Het woord 'tweeling', didymus in het Grieks, heeft etymologisch wel te maken met 'tweefelen', maar dan in de betekenis van: weten dat er meer wegen zijn, maar nog niet weten welke de juiste weg is. Het is dan ook niet toevallig dat juist Thomas naar 'de weg' vraagt

op de avond van Witte Donderdag. Judas heeft de zaal verlaten en Jezus begint te spreken over de wereld van de Vader waar hij heen gaat om voor de mensen 'woningen' voor te bereiden. 'En gij kent de weg naar waar ik heen ga. Thomas sprak tot hem: Heer, wij weten niet waar gij heen gaat. Hoe kunnen wij de weg weten? Jezus antwoordt: Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot de Vader dan door mij.' (Joh.14:4). Wat hier wordt uitgesproken, zullen de leerlingen pas na Golgotha werkelijk gaan begrijpen, en met Pinksteren zullen zij het 'zeker weten'.

Er is nog zo een moment in het Johannes-evangelie waardoor we de indruk krijgen dat de apostel Thomas een bepaalde esoterische scholing moet hebben gehad. Jezus krijgt het bericht dat Lazarus zwaar ziek ligt. Na twee dagen zegt hij: 'Lazarus, onze vriend, is ingeslapen, maar ik ga om hem te wekken.' Dat klinkt als een mysterieuze woord en de leerlingen begrijpen het dan ook niet en vragen een verklaring. 'Toen zei Jezus zonder beeldspraak tot hen: Lazarus is gestorven. En ik verheug mij om u, om uw ontwakend geloof, dat ik daar niet was. Maar laat ons tot hem gaan. Toen zei Thomas, Tweeling genaamd, tot zijn medeleerlingen: Laat ons ook gaan om met hem te sterven'. (Joh.11:14). Wat betekent 'met hem'? Met Jezus of met Lazarus? Gewoonlijk wordt er het eerste onder verstaan, maar als we de tweede verklaring als mogelijkheid aannemen, dan zou dat betekenen dat Thomas de inwijding kent. Was hij een ingewijde? Het is opvallend dat juist de evangelist Johannes, die immers volgens Rudolf Steiner dezelfde is als Lazarus, over Thomas schrijft.

De bijnaam van Thomas, Tweeling, wordt ge-

woonlijk verklaard als een van de tekens van de Dierenriem. Ik denk meer aan een verborgen betekenis, zoals bijvoorbeeld in het sprookje van de gebroeders Grimm 'De gulden kinderen' verteld wordt. Daarin wordt de esoterische betekenis van 'Tweeling' in beeld gebracht: De ene broeder blijft bij de Vader, dus in de geestelijke wereld, de ander trekt de wereld in om ervaringen op te doen, en de dood in de verstening te ondergaan. In die zin is ieder mens de helft van een Tweeling. In het Manicheïsme wordt de betere helft van de mens, die in de geestelijke wereld woont, 'ge-zant' genoemd of 'Syzygos', dat is 'Tweeling'. Was Thomas een ingewijde in de Joodse mystiek waaruit later ook Mani putte? We weten het niet, maar uit een Indiase legende blijkt dat de apostel Thomas thuis was in de geestelijke wereld. De koning van het land vraagt hem een paleis te bouwen, maar Thomas bouwt een hemelse woning door het geld te besteden aan voorzieningen voor de allerarmsten onder de bevolking. De stervende broer van de koning (weer dat Tweelingmotief) kan dat hemelse paleis 'zien' en erover vertellen, waardoor Thomas van alle blaam gezuiverd wordt.

De zin uit het Credo die aan Thomas wordt toegeschreven, luidt: Ten derde dage opgestaan uit de dood. Een mens die het sterven zo vanzelfsprekend bij het leven betreft, is een bruggenbouwer tussen hemel en aarde, tussen de aardse en de geestelijke wereld. Het attribueert waarmee Thomas in de kunst wordt afgebeeld, is een winkelhaak, het werktuig van een bouwmeester.

Geld moet rollen, luidt een gezegde. Geen die dat beter begreep dan de tollenaar Mattheüs, die dagelijks met geld te maken had. De provincie Galilea lag open naar de omringende landen, er was druk verkeer langs de oevers van het meer. Door de bezettende macht, de Romeinen, werd belasting geheven via een getrapte systeem. Inheemse ambtenaren pachtten een bepaalde tolregio en inden geld van de bevolking via tollenaars. In de bijbel

Bouwmeester Thomas (Heinrich Brabender - 1500, Kloosterkerk Ter Apel)

wordt deze laatste beroepsgroep op een lijn gesteld met 'zondaars'. Wie geld inde in dienst van de overheid, werd moreel gezien een paria, een verworpene. Dat het belastinggeld gebruikt werd in het algemeen belang, werd niet gezien. Hier loopt een merkwaardige parallel met de moslimcultuur, die het begrip 'rente' moreel verwerpt. Nog merkwaardiger is dat de tollenaar zelf zich ook moreel minderwaardig achtte, zoals ons in het Lucasevangelie wordt verteld in een gelijkenis. 'De tollenaar echter stond op enige afstand en waagde het niet zijn ogen op te heffen naar de hemel. Hij sloeg zich op de borst en sprak: O God, wees mij zondaar genadig.' (Luc.18:13).

Jezus en zijn discipelen leven van giften; deze wereld van geld en handel is hun vreemd. Toch vraagt Jezus een tollenaar om toe te treden tot de intieme kring van leerlingen. 'Toen Jezus verder ging, zag hij iemand bij het toehuis zitten, Mattheüs genaamd. En hij zei tot hem: Volg mij! En hij stond op en volgde hem.' (Matth.9:9). Jezus moet in deze Mattheüs iets gezien hebben dat verder reikte dan het tolheffen in dienst van de Romeinen.

We komen op het spoor als we bij de andere evangelisten dezelfde gebeurtenis nalezen. Daar heet de tollenaar niet Mattheüs, maar Levi (Mark.2:14 en Luk.5:27). De naam Levi roept de herinnering op aan de Leviëten. Deze werden ertoe bestemd priesters van het Tabernakel te worden, behoeders van het heiligdom dat meegevoerd werd op de tocht door de woestijn. Zij moesten erop toezien dat de heilige plichten en geboden werden nagekomen tot heil en zegen van het Joodse volk. Wie behoorde tot de stam van Levi, moest zich hoeden voor 'onreinheid', zoals de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan duidelijk laat zien. Ook geld was onrein. Wat bevoog Levi-Mattheüs ertoe zich hiermee in te laten in de functie van tollenaar? Het is of hij heeft zitten wachten op die roepstem van Jezus, hij is voorbereid, want hij staat op en volgt hem. Hij is niet meer in dienst van het Tabernakel, maar het is of hij een innerlijk heiligdom heeft opgebouwd en boven de lasterlijke aantijgingen van het volk staat.

We worden gesterkt in deze overtuiging door het evangelie dat hij schreef. De magistrale opsomming van de drie maal veertien geslachten waarmee het evangelie begint, omvat de hele geschiedenis van het volk Israël. Alleen in dit evangelie wordt verteld over de drie priesterwijzen die het beloofde koningskind komen aanbidden. Kende Mattheüs het geheim van de leidende priesterkaste, dat dit kind voorbestemd was om de zolang verwachte Messias te worden?

Levi-Mattheüs, de tollenaar, behoorde tot de kring van Twaalf en hij was niet alleen ingewijd in geestelijke zaken. Zijn erudiete kennis van het toenmalige muntwezen blijkt uit zijn evangelie. De zin van het Credo die van hem afkomstig zou zijn, luidt: 'Vandaar zal hij komen om te oordelen over de levenden en de doden.' Thuis in aardse en geestelijke zaken kan ook Mattheüs een 'bruggenbouwer' worden genoemd. Het zal deze kwaliteit zijn waarom Jezus hem waardig achtte om de kring van Twaalf te helpen vormen.

Mattheüs
(Camillo Rusconi - 1708, Laterano Rome)